

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۷	بخش اول: قانون اساسی
۹	مقدمه
۱۷	فصل اول- اصول کلی

اصـل	موضوع
۱	نوع حکومت
۲	مبانی و پایه‌های نظام
۳	وظایف کلی دولت جمهوری اسلامی ایران
۴	ضرورت بر اساس موازین اسلامی بودن کلیه قوانین و مقررات
۵	ولایت امر و امامت امت
۶	اداره امور با اتکاء به آراء عمومی
۷	نقش شوراها در تصمیم‌گیری و اداره امور کشور
۸	دعوت به خیر و امر به معروف و نهی از منکر
۹	تفکیک‌ناپذیر بودن آزادی، استقلال و وحدت و تمامیت ارضی
۱۰	خانواده واحد بنیادین جامعه اسلامی است و ضرورت پاسداری از آن
۱۱	تلاش در جهت ائتلاف و اتحاد ملل اسلامی
۱۲	دین و مذهب رسمی کشور
۱۳	اقلیت‌های دینی و حقوق آنها
۱۴	حقوق غیر مسلمانان

۲۱	فصل دوم- زبان، خط، تاریخ و پرچم کشور
----	--

اصـل	موضوع
۱۵	زبان و خط رسمی
۱۶	اهمیت و ضرورت تدریس زبان عربی
۱۷	مبدأ تاریخ رسمی کشور
۱۸	خصوصیات پرچم رسمی

ب. فصل سوم - حقوق ملت ۲۲

اصل	موضوع
۱۹	تساوی در حقوق بدون ملاحظه رنگ، نژاد، زبان و مانند اینها
۲۰	تساوی همه در برابر قانون
۲۱	حقوق زن و خانواده
۲۲	مصونیت حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض
۲۳	ممنوعیت تفتیش عقیده
۲۴	آزادی مطبوعات
۲۵	ممنوعیت استراق سمع و هر گونه تجسس غیر قانونی
۲۶	آزادی احزاب و تشکل‌ها
۲۷	آزادی تجمع
۲۸	آزادی انتخاب شغل
۲۹	حق همگانی بودن برخورداری از تأمین اجتماعی
۳۰	آموزش و پرورش رایگان
۳۱	حق شهروندان و خانواده‌های ایرانی به داشتن مسکن متناسب
۳۲	ممنوعیت بازداشت غیر قانونی
۳۳	ممنوعیت تبعید و اقامت اجباری افراد به صورت غیر قانونی
۳۴	حق دادخواهی و دسترسی به دادگاه صالحه
۳۵	حق انتخاب وکیل
۳۶	قانونی بودن جرم و مجازات
۳۷	اصل برائت
۳۸	ممنوعیت شکنجه
۳۹	ممنوعیت هتک حرمت و حیثیت متهمان و محکومین
۴۰	منع اضرار به غیر و تجاوز به منافع عمومی
۴۱	حق تابعیت و سلب آن
۴۲	اعطای تابعیت و سلب آن

موضوع	اصل
۲۶ ضوابط حاکم بر نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران	۴۳
۲۷ بخش‌های مختلف نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران	۴۴
۲۷ انفال و ثروت‌های عمومی و نحوه مدیریت آنها	۴۵
۲۷ احترام مالکیت افراد نسبت به حاصل کسب و کار مشروع	۴۶
۲۷ احترام به مالکیت خصوصی مشروع	۴۷
۲۸ عدم تبعیض بین مناطق مختلف کشور در بهره برداری از منابع طبیعی و درآمدهای ملی	۴۸
۲۸ مقابله با ثروت‌های نامشروع	۴۹
۲۸ حفظ محیط زیست	۵۰
۲۸ به موجب قانون بودن تعیین و معافیت از پرداخت مالیات	۵۱
۲۸ تهیه و تصویب لایحه بودجه سالانه کل کشور	۵۲
۲۸ تمرکز دریافت‌های دولت در خزانه‌داری کل و بر اساس قانون بودن هرگونه پرداخت توسط دولت	۵۳
۲۹ زیر نظر مجلس شورای اسلامی بودن دیوان محاسبات کشور	۵۴
۲۹ صلاحیت دیوان محاسبات کشور	۵۵

موضوع	اصل
۳۰ حاکمیت الهی	۵۶
۳۰ قوای سه‌گانه و زیر نظر ولایت مطلقه فقیه عمل کردن آنها	۵۷
۳۰ طریق اعمال قوه مقننه	۵۸
۳۰ همه‌پرسی	۵۹
۳۰ طریق اعمال قوه مجریه	۶۰
۳۱ طریق اعمال قوه قضاییه	۶۱

فصل ششم - قوه مقننه ۳۲

مبحث اول - مجلس شورای اسلامی ۳۲

اصـل	موضوع
۶۲	تشکیل مجلس شورای اسلامی
۶۳	دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی
۶۴	تعداد نمایندگان مجلس شورای اسلامی و نمایندگان اقلیت‌های دینی
۶۵	نصاب رسمیت و آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی
۶۶	تعیین موضوعات مرتبط با اداره امور مجلس شورای اسلامی در آیین‌نامه داخلی
۶۷	سوگند نمایندگان
۶۸	توقف انتخابات مجلس شورای اسلامی در زمان جنگ و اشغال نظامی و ادامه کار مجلس سابق در صورت عدم تشکیل مجلس جدید
۶۹	علنی بودن مذاکرات مجلس شورای اسلامی
۷۰	حق شرکت رئیس جمهور، معاونان او و وزیران در جلسات مجلس شورای اسلامی و همچنین تکلیف وزرا به حضور در جلسات علنی مجلس در صورت درخواست نمایندگان
۳۴	مبحث دوم - اختیارات و صلاحیت مجلس شورای اسلامی
۷۱	حق مجلس شورای اسلامی در وضع قانون
۷۲	منع وضع قوانین مغایر با احکام اسلامی یا قانون اساسی
۷۳	شرح و تفسیر قوانین عادی توسط مجلس
۷۴	شرایط لایحه و طرح قانونی
۷۵	ممنوعیت ایجاد بار مالی و یا تعیین تکلیف جدید بدون تعیین محل تأمین اعتبار مورد نیاز برای آن توسط نمایندگان
۷۶	تحقیق و تفحص
۷۷	تصویب عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، قراردادها و موافقتنامه‌های بین‌المللی توسط مجلس شورای اسلامی
۷۸	منع تغییر خطوط مرزی و ضوابط اعمال اصلاحات جزئی در مرزها
۷۹	منع برقراری حکومت نظامی و ضوابط تعیین محدودیت‌های ضروری

موضوع	اصل
ضرورت تصویب گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی توسط مجلس شورای اسلامی	۸۰
ممنوعیت دادن امتیاز تشکیل شرکت‌ها و مؤسسات به بیگانگان	۸۱
ممنوعیت استخدام کارشناسان خارجی مگر در موارد ضرورت و با تصویب مجلس شورای اسلامی	۸۲
ضوابط انتقال بناها و اموال دولتی و نفایس ملی	۸۳
مسئولیت هر نماینده در برابر تمام ملت	۸۴
قائم به شخص بودن سِمَت نمایندگی، غیر قابل تفویض بودن قانون‌گذاری، قانون‌گذاری آزمایشی و قابل تفویض بودن تصویب اساسنامه‌های مؤسسات و شرکت‌های دولتی	۸۵
آزادی نمایندگان در اظهار نظر و رأی	۸۶
رأی اعتماد به وزرا	۸۷
سؤال نمایندگان از رئیس جمهور و وزرا	۸۸
استیضاح هیئت وزیران، وزرا و رئیس جمهور	۸۹
اعلام شکایت مردم از طرز کار قوای سه‌گانه به مجلس شورای اسلامی	۹۰
تشکیل و ترکیب اعضای شورای نگهبان	۹۱
نحوه انتخاب اعضای شورای نگهبان	۹۲
عدم اعتبار قانونی مجلس بدون وجود شورای نگهبان	۹۳
ارسال کلیه مصوبات مجلس به شورای نگهبان به منظور انطباق با موازین اسلامی و قانون اساسی و مهلت رسیدگی و اظهار نظر شورای نگهبان	۹۴
تمدید مهلت رسیدگی و اظهار نظر شورای نگهبان	۹۵
مرجع تشخیص عدم مغایرت مصوبات مجلس با احکام اسلام و قانون اساسی در شورای نگهبان	۹۶
حضور اعضای شورای نگهبان در مجلس جهت تسریع در کار و در هنگام تصویب لوایح و طرح‌های فوری	۹۷
تفسیر قانون اساسی و نصاب آن	۹۸
نظارت شورای نگهبان بر انتخابات و مراجعه به آرای عمومی و همه‌پرسی	۹۹

فصل هفتم - شوراهای ۴۱

اصل	موضوع
۱۰۰	شوراهای محلی و انتخاب اعضای آنها توسط مردم
۱۰۱	تشکیل شورای عالی استانها
۱۰۲	ارائه پیشنهاد قانون‌گذاری توسط شورای عالی استانها
۱۰۳	رعایت تصمیمات شوراهای توسط مقامات کشوری که به وسیله دولت تعیین می‌شوند
۱۰۴	تشکیل شوراهای در واحدهای تولیدی، صنعتی، کشاورزی، آموزشی، اداری و خدماتی
۱۰۵	مخالف نبودن تصمیمات شوراهای با موازین اسلام و قوانین کشور
۱۰۶	انحلال شوراهای در صورت انحراف از وظایف قانونی

فصل هشتم - رهبر یا شورای رهبری ۴۳

اصل	موضوع
۱۰۷	نحوه تعیین رهبر
۱۰۸	مجلس خبرگان رهبری و ضوابط آن
۱۰۹	شرایط و صفات رهبر
۱۱۰	وظایف و اختیارات رهبر
۱۱۱	برکنار شدن رهبر از مقام خود و نحوه تعیین رهبر جدید در صورت فوت، کناره‌گیری یا عزل رهبر و ضوابط شورای موقت رهبری
۱۱۲	مجمع تشخیص مصلحت نظام

فصل نهم - قوه مجریه ۴۷

اصل	موضوع
۱۱۳	رئیس‌جمهور به عنوان عالی‌ترین مقام رسمی کشور پس از مقام رهبری
۱۱۴	مدت دوره ریاست جمهوری
۱۱۵	شرایط داوطلبان ریاست جمهوری

اصـل	موضوع	
۱۱۶	اعلام آمادگی نامزدهای ریاست جمهوری	۴۷
۱۱۷	نحوه و نصاب انتخاب رئیس جمهور	۴۷
۱۱۸	نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری	۴۸
۱۱۹	مهلت زمانی انتخاب رئیس جمهور جدید	۴۸
۱۲۰	تمدید مهلت انتخابات در صورت فوت نامزدهای انتخاباتی ریاست جمهوری	۴۸
۱۲۱	سوگند رئیس جمهور	۴۸
۱۲۲	مسئولیت رئیس جمهور در برابر ملت، رهبر و مجلس شورای اسلامی	۴۹
۱۲۳	امضای مصوبات مجلس و نتیجه همه‌پرسی به‌وسیله رئیس جمهور	۴۹
۱۲۴	معاون اول و سایر معاونان رئیس جمهور	۴۹
۱۲۵	امضای عهدنامه‌ها و مقاله‌نامه‌ها و موافقتنامه‌ها و قراردادهای دولت ایران پس از تصویب مجلس توسط رئیس جمهور یا نماینده وی	۴۹
۱۲۶	مسئولیت رئیس جمهور در امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی کشور	۵۰
۱۲۷	حدود صلاحیت و نحوه تعیین نمایندگان ویژه رئیس جمهور	۵۰
۱۲۸	تعیین سفیران و امضا و پذیرش استوارنامه آنان توسط رئیس جمهور	۵۰
۱۲۹	اعطای نشان‌های دولتی توسط رئیس جمهور	۵۰
۱۳۰	استعفای رئیس جمهور	۵۰
۱۳۱	فوت، عزل، استعفا، غیبت یا بیماری رئیس جمهور و انتخاب رئیس جمهور جدید و نحوه انجام وظایف رئیس جمهور در این زمان	۵۰
۱۳۲	منع استیضاح یا ابراز رأی عدم اعتماد به وزرا و تجدیدنظر در قانون اساسی و همه‌پرسی در مدتی که اختیارات رئیس جمهور برعهده معاون اول یا فرد دیگری است	۵۱
۱۳۳	تعیین وزرا توسط رئیس جمهور و رأی اعتماد به آنها. تعیین وزارتخانه‌ها و صلاحیت‌هایشان به موجب قانون	۵۱
۱۳۴	ریاست هیئت وزیران توسط رئیس جمهور و حل اختلافات در مواردی که نیازمند تفسیر یا تغییر قانون نیست به موجب مصوبه هیئت وزیران. مسئولیت رئیس جمهور در رابطه با اقدامات هیئت وزیران	۵۱

موضوع	اصل
استعفای هیئت وزیران یا هریک از وزرا و تعیین سرپرست برای وزارتخانه‌ها	۱۳۵
عزل وزرا توسط رئیس جمهور و ضرورت کسب رأی اعتماد برای هیئت وزیران در موارد تغییر بیش از نیمی از آنها	۱۳۶
مسئولیت جمعی هیئت وزیران و مسئولیت وزرا در برابر رئیس جمهور و مجلس	۱۳۷
وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه توسط هیئت وزیران	۱۳۸
ضوابط صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری	۱۳۹
رسیدگی به اتهام رئیس جمهور و معاونان او و وزرا در دادگاه‌های عمومی دادگستری	۱۴۰
ممنوعیت داشتن بیش از یک شغل دولتی	۱۴۱
رسیدگی رئیس قوه قضائیه به دارایی رهبر، رئیس جمهور، معاونان رئیس جمهور و وزرا	۱۴۲
مبحث دوم - ارتش و سپاه پاسداران انقلاب	۵۴
وظایف ارتش جمهوری اسلامی ایران	۱۴۳
ارتش مکتبی و مردمی	۱۴۴
منع عضویت خارجیان در ارتش و نیروهای انتظامی کشور	۱۴۵
منع استقرار پایگاه‌های نظامی خارجی در کشور	۱۴۶
استفاده از افراد و تجهیزات فنی ارتش در زمان صلح	۱۴۷
منع بهره‌برداری شخصی از وسایل و امکانات ارتش	۱۴۸
ترفیع و سلب درجه نظامیان	۱۴۹
سپاه پاسداران انقلاب اسلامی	۱۵۰
آمادگی نظامی و آموزش نظامی همگانی	۱۵۱

فصل دهم - سیاست خارجی ۵۶

اصل	موضوع
۱۵۲	اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران
۱۵۳	منع انعقاد قراردادی که موجب سلطه بیگانه شود
۱۵۴	حمایت از مبارزه حق طلبانه مستضعفین در هر نقطه از جهان
۱۵۵	اعطای پناهندگی سیاسی

فصل یازدهم - قوه قضائیه ۵۷

اصل	موضوع
۱۵۶	وظایف قوه قضائیه
۱۵۷	شرایط، مدت تصدی و نحوه انتصاب رئیس قوه قضائیه
۱۵۸	وظایف رئیس قوه قضائیه
۱۵۹	مرجع رسمی تظلمات بودن قوه قضائیه و تشکیل دادگاه‌ها به موجب قانون
۱۶۰	وظایف وزیر دادگستری و نحوه انتخاب وی
۱۶۱	تشکیل دیوان عالی کشور
۱۶۲	رئیس دیوان عالی کشور و دادستان کل
۱۶۳	صفات و شرایط قاضی
۱۶۴	ضوابط انفصال یا تغییر محل خدمت و سِمَت قاضی
۱۶۵	ضوابط علنی بودن محاکمات
۱۶۶	مستند و مستدل بودن احکام دادگاه‌ها
۱۶۷	تکلیف قاضی به رسیدگی و صدور حکم
۱۶۸	رسیدگی به جرایم سیاسی و مطبوعاتی با حضور هیئت منصفه
۱۶۹	عطف به ما سبق نشدن قوانین در تعیین جرایم
۱۷۰	خودداری قضات از اجرای تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی مخالف با احکام اسلام و خارج از حدود و اختیارات قوه مجریه و ابطال آنها توسط دیوان عدالت اداری

موضوع	اصل
جبران خسارت افراد در موارد تفسیر و اشتباه قاضی	۱۷۱
تشکیل محاکم نظامی	۱۷۲
دیوان عدالت اداری	۱۷۳
سازمان بازرسی کل کشور	۱۷۴
فصل دوازدهم - صدا و سیما	
صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران	۱۷۵
فصل سیزدهم - شورای عالی امنیت ملی	
شورای عالی امنیت ملی	۱۷۶
فصل چهاردهم - بازنگری در قانون اساسی	
بازنگری در قانون اساسی	۱۷۷
بخش دوم: اصول قانون اساسی در پرتو نظرات شورای نگهبان	
اصل ۴ (ضرورت بر اساس موازین اسلامی بودن کلیه قوانین و مقررات)	
نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان	۶۷
نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی	۶۹
تذکره‌های ارشادی و قانونی شورای نگهبان	۸۰
نظارت شرعی فقهای شورای نگهبان در راستای اعمال اصل (۴)	۸۴
اصل ۲۲ (مصونیت حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص از تعرض)	
نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان	۱۲۰
نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی	۱۲۱
اصل ۲۴ (آزادی مطبوعات)	
تذکره‌های ارشادی و قانونی شورای نگهبان	۱۲۴
اصل ۲۷ (آزادی تجمع)	
نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان	۱۲۵

- اصل ۳۰ (آموزش و پرورش رایگان)..... ۱۲۶
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۲۶
- اصل ۳۵ (حق انتخاب وکیل) ۱۳۳
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۳۳
- اصل ۳۶ (قانونی بودن جرم و مجازات) ۱۳۵
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۳۵
- اصل ۴۳ (ضوابط حاکم بر نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران) ۱۳۶
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۳۶
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۳۷
- اصل ۴۴ (بخش‌های مختلف نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران) ۱۴۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۴۰
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۴۶
- اصل ۴۵ (انفال و ثروت‌های عمومی و نحوه مدیریت آنها) ۱۵۴
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۵۴
- اصل ۴۷ (احترام به مالکیت خصوصی مشروع) ۱۵۶
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۵۶
- اصل ۴۹ (مقابله با ثروت‌های نامشروع) ۱۵۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۵۷
- اصل ۵۲ (تهیه و تصویب لایحه بودجه سالانه کل کشور) ۱۵۸
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۵۸
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۶۴
- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۱۶۷
- اصل ۵۳ (تمرکز دریافت‌های دولت در خزانه‌داری کل و بر اساس قانون بودن هرگونه پرداخت توسط دولت) ۱۷۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۷۰
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۷۰
- اصل ۵۵ (صلاحیت دیوان محاسبات کشور) ۱۷۵
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۷۵

- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۷۶
- اصل ۵۷ (قوای سه گانه و زیر نظر ولایت مطلقه فقیه عمل کردن آنها)..... ۱۷۸
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۷۸
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۷۸
- اصل ۵۸ (طریق اعمال قوه مقننه)..... ۱۸۹
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۸۹
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۸۹
- اصل ۵۹ (همه پرسی)..... ۱۹۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۹۰
- اصل ۶۰ (طریق اعمال قوه مجریه)..... ۱۹۱
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۹۱
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۹۳
- تذکرهاى ارشادى و قانونى شورای نگهبان ۱۹۴
- اصل ۶۱ (طریق اعمال قوه قضاییه)..... ۱۹۵
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۱۹۵
- اصل ۶۳ (دوره نمایندگی مجلس شورای اسلامی)..... ۱۹۶
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۹۶
- اصل ۶۴ (تعداد نمایندگان مجلس شورای اسلامی و نمایندگان اقلیت‌های دینی) ۱۹۷
- تذکرهاى ارشادى و قانونى شورای نگهبان ۱۹۷
- اصل ۶۵ (نصاب رسمیت و آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی)..... ۱۹۸
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۹۸
- اصل ۶۷ (سوگند نمایندگان)..... ۱۹۹
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۱۹۹
- تذکرهاى ارشادى و قانونى شورای نگهبان ۱۹۹
- اصل ۶۹ (علنی بودن مذاکرات مجلس شورای اسلامی)..... ۲۰۱
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۲۰۱
- اصل ۷۰ (حق شرکت رئیس جمهور، معاونان او و وزیران در جلسات مجلس شورای اسلامی و همچنین تکلیف وزرا به حضور در جلسات علنی مجلس در

- ۲۰۷ صورت درخواست نمایندگان)
- ۲۰۷ نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- اصل ۷۱ (حق مجلس شورای اسلامی در وضع قانون)..... ۲۱۱
- ۲۱۱ نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- ۲۱۲ نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ..
- اصل ۷۳ (شرح و تفسیر قوانین عادی توسط مجلس)..... ۲۱۳
- ۲۱۳ نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- ۲۱۵ نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ..
- اصل ۷۴ (شرایط لایحه و طرح قانونی)..... ۲۴۲
- ۲۴۲ نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- ۲۴۲ نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ..
- اصل ۷۵ (ممنوعیت ایجاد بار مالی و یا تعیین تکلیف جدید بدون تعیین محل تأمین اعتبار مورد نیاز برای آن توسط نمایندگان)..... ۲۴۵
- ۲۴۵ نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- ۲۵۷ نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ..
- اصل ۷۶ (تحقیق و تفحص)..... ۲۵۸
- ۲۵۸ نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- اصل ۷۷ (تصویب عهدنامه‌ها، مقاله‌نامه‌ها، قراردادها و موافقتنامه‌های بین‌المللی توسط مجلس شورای اسلامی)..... ۲۶۴
- ۲۶۴ نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- ۲۷۲ نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ..
- اصل ۸۰ (ضرورت تصویب گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی توسط مجلس شورای اسلامی)..... ۲۷۷
- ۲۷۷ نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- ۲۸۱ نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی ..
- اصل ۸۱ (ممنوعیت دادن امتیاز تشکیل شرکت‌ها و مؤسسات به بیگانگان)..... ۲۸۴
- ۲۸۴ نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان
- اصل ۸۲ (ممنوعیت استخدام کارشناسان خارجی مگر در موارد ضرورت و با

- تصویب مجلس شورای اسلامی)..... ۲۹۴
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۲۹۴
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۲۹۵
- اصل ۸۴** (مسئولیت هر نماینده در برابر تمام ملت)..... ۲۹۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۲۹۷
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۲۹۷
- اصل ۸۵** (قائم به شخص بودن سمت نمایندگی، غیر قابل تفویض بودن قانون‌گذاری، قانون‌گذاری آزمایشی و قابل تفویض بودن تصویب اساسنامه‌های مؤسسات و شرکت‌های دولتی)..... ۲۹۸
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۲۹۸
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۳۰۹
- تذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۳۰۹
- اصل ۸۶** (آزادی نمایندگان در اظهار نظر و رأی)..... ۳۱۴
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۳۱۴
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۳۲۰
- اصل ۸۸** (سؤال نمایندگان از رئیس جمهور و وزرا)..... ۳۲۴
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۳۲۴
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۳۳۳
- تذکرهای ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۳۳۴
- اصل ۸۹** (استیضاح هیئت وزیران، وزرا و رئیس جمهور)..... ۳۳۵
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۳۳۶
- اصل ۹۰** (اعلام شکایت مردم از طرز کار قوای سه‌گانه به مجلس شورای اسلامی)..... ۳۳۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۳۳۷
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۳۳۸
- اصل ۹۱** (تشکیل و ترکیب اعضای شورای نگهبان)..... ۳۴۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۳۴۰
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۳۴۳
- اصل ۹۴** (ارسال کلیه مصوبات مجلس به شورای نگهبان به منظور انطباق با موازین

- اسلامی و قانون اساسی و مهلت رسیدگی و اظهار نظر شورای نگهبان)..... ۳۴۷ س
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۳۴۷
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۳۴۸
- تذکرهاى ارشادى و قانونى شورای نگهبان ۳۵۵
- اصل ۹۵ (تمديد مهلت رسیدگی و اظهار نظر شورای نگهبان)..... ۳۶۶
- تذکرهاى ارشادى و قانونى شورای نگهبان ۳۶۶
- اصل ۹۶ (مرجع تشخیص عدم مغایرت مصوبات مجلس با احکام اسلام و
- قانون اساسی در شورای نگهبان)..... ۳۶۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۳۶۷
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۳۷۰
- اصل ۹۷ (حضور اعضای شورای نگهبان در مجلس جهت تسریع در کار و در
- هنگام تصویب لوایح و طرح‌های فوری)..... ۳۷۱
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۳۷۱
- اصل ۹۸ (تفسیر قانون اساسی و نصاب آن)..... ۳۷۳
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۳۷۳
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۳۷۳
- تذکرهاى ارشادى و قانونى شورای نگهبان ۳۷۴
- اصل ۹۹ (نظارت شورای نگهبان بر انتخابات و مراجعه به آرای عمومی و همه‌پرسی) ... ۳۷۶
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۳۷۶
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۳۷۷
- تذکرهاى ارشادى و قانونى شورای نگهبان ۳۸۰
- اصل ۱۰۰ (شوراهای محلی و انتخاب اعضای آنها توسط مردم) ۳۸۹
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۳۸۹
- اصل ۱۰۲ (ارائه پیشنهاد قانون‌گذاری توسط شورای عالی استان‌ها) ۳۹۲
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۳۹۲
- اصل ۱۰۸ (مجلس خبرگان رهبری و ضوابط آن)..... ۳۹۳
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۳۹۳
- اصل ۱۱۰ (وظایف و اختیارات رهبر)..... ۳۹۵

- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۳۹۶
اصل ۱۱۱ (برکنار شدن رهبر از مقام خود و نحوه تعیین رهبر جدید در صورت فوت، کناره‌گیری یا عزل رهبر و ضوابط شورای موقت رهبری) ۴۰۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۰۰
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۴۰۱
- اصل ۱۱۲** (مجمع تشخیص مصلحت نظام) ۴۰۲
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۰۲
- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۴۰۷
- اصل ۱۱۳** (رئیس جمهور به عنوان عالی‌ترین مقام رسمی کشور پس از مقام رهبری) ۴۰۸
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۰۸
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۴۱۱
- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۴۱۸
- اصل ۱۱۷** (نحوه و نصاب انتخاب رئیس جمهور) ۴۳۵
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۳۵
- اصل ۱۲۱** (سوگند رئیس جمهور) ۴۳۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۳۷
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۴۳۸
- اصل ۱۲۳** (امضای مصوبات مجلس و نتیجه همه‌پرسی به وسیله رئیس جمهور) ۴۳۹
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۳۹
- اصل ۱۲۴** (معاون اول و سایر معاونان رئیس جمهور) ۴۴۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۴۰
- اصل ۱۲۵** (امضای عهدنامه‌ها و مقاله‌نامه‌ها و موافقتنامه‌ها و قراردادهای دولت ایران پس از تصویب مجلس توسط رئیس جمهور یا نماینده وی) ۴۴۲
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۴۳
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۴۴۷
- اصل ۱۲۶** (مسئولیت رئیس جمهور در امور برنامه و بودجه و امور اداری و استخدامی کشور) ۴۵۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۵۰

- اصل ۱۲۷ (حدود صلاحیت و نحوه تعیین نمایندگان ویژه رئیس جمهور)..... ۴۵۵
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۵۵
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۴۶۰
- اصل ۱۲۸ (تعیین سفیران و امضا و پذیرش استوارنامه آنان توسط رئیس جمهور) .. ۴۷۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۷۰
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۴۷۱
- اصل ۱۳۰ (استعفای رئیس جمهور)..... ۴۷۲
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۷۲
- اصل ۱۳۱ (فوت، عزل، استعفا، غیبت یا بیماری رئیس جمهور و انتخاب رئیس جمهور جدید و نحوه انجام وظایف رئیس جمهور در این زمان)..... ۴۷۴
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۷۴
- اصل ۱۳۳ (تعیین وزرا توسط رئیس جمهور و رأی اعتماد به آنها. تعیین وزارتخانه‌ها و صلاحیت‌هایشان به موجب قانون) ۴۷۵
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۷۵
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۴۷۷
- تذکرها و ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۴۸۱
- اصل ۱۳۴ (ریاست هیئت وزیران توسط رئیس جمهور و حل اختلافات در مواردی که نیازمند تفسیر یا تغییر قانون نیست به موجب مصوبه هیئت وزیران. مسئولیت رئیس جمهور در رابطه با اقدامات هیئت وزیران)..... ۴۸۲
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۸۲
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۴۸۷
- تذکرها و ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۴۸۹
- اصل ۱۳۵ (استعفای هیئت وزیران یا هریک از وزرا و تعیین سرپرست برای وزارتخانه‌ها)..... ۴۹۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۴۹۰
- اصل ۱۳۶ (عزل وزرا توسط رئیس جمهور و ضرورت کسب رأی اعتماد برای هیئت وزیران در موارد تغییر بیش از نیمی از آنها)..... ۵۰۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۵۰۰
- تذکرها و ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۵۰۲

- اصل ۱۳۷ (مسئولیت جمعی هیئت وزیران و مسئولیت وزرا در برابر رئیس جمهور و مجلس) ۵۰۳
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۵۰۳
- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۵۰۴
- اصل ۱۳۸ (وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه تسط هیئت وزیران) ۵۰۵
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۵۰۵
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۵۳۰
- اصل ۱۳۹ (ضوابط صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری) ۵۳۶
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۵۳۶
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۵۴۹
- اصل ۱۴۰ (رسیدگی به اتهام رئیس جمهور و معاونان او و وزرا در دادگاه‌های عمومی دادگستری)..... ۵۵۶
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۵۵۶
- اصل ۱۴۱ (ممنوعیت داشتن بیش از یک شغل دولتی)..... ۵۵۹
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۵۵۹
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۵۷۳
- تذکرات ارشادی و قانونی شورای نگهبان ۵۷۷
- اصل ۱۴۴ (ارتش مکتبی و مردمی) ۵۷۸
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۵۷۸
- اصل ۱۴۵ (منع عضویت خارجی‌ان در ارتش و نیروهای انتظامی کشور)..... ۵۸۰
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۵۸۰
- اصل ۱۵۶ (وظایف قوه قضائیه) ۵۸۲
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۵۸۲
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۵۸۶
- اصل ۱۵۷ (شرایط، مدت تصدی و نحوه انتصاب رئیس قوه قضائیه) ۵۸۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۵۸۷
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۵۸۷
- اصل ۱۵۸ (وظایف رئیس قوه قضائیه) ۵۸۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۵۸۸

- اصل ۱۵۹ (دادگستری به عنوان مرجع رسمی تظلمات و شکایات) ۵۹۶
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۵۹۶
- اصل ۱۶۰ (وظایف وزیر دادگستری و نحوه انتخاب وی) ۶۰۱
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۶۰۱
- اصل ۱۶۱ (تشکیل دیوان عالی کشور) ۶۰۵
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۶۰۵
- اصل ۱۶۴ (ضوابط انفصال یا تغییر محل خدمت و سِمَت قاضی) ۶۰۹
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۶۰۹
- اصل ۱۶۷ (تکلیف قاضی به رسیدگی و صدور حکم) ۶۱۱
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۶۱۱
- اصل ۱۷۷ (خودداری قضات از اجرای تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولتی مخالف
با احکام اسلام و خارج از حدود و اختیارات قوه مجریه) ۶۱۲
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۶۱۲
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۶۱۵
- اصل ۱۷۲ (تشکیل محاکم نظامی) ۶۱۹
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۶۱۹
- اصل ۱۷۳ (دیوان عدالت اداری) ۶۲۲
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۶۲۳
- تذکرها و ارشادهای شورای نگهبان ۶۲۶
- اصل ۱۷۴ (سازمان بازرسی کل کشور) ۶۲۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۶۲۷
- تذکرها و ارشادهای شورای نگهبان ۶۲۷
- اصل ۱۷۵ (صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران) ۶۲۷
- نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان ۶۲۷
- نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی .. ۶۳۰

پیشگفتار

قانون اساسی هر کشور، بنیادین‌ترین قانون آن کشور و پایه ثبات سیاسی و حقوقی آن سرزمین است که هنجارهای حقوقی برتر و اساسی آن جامعه‌ی سیاسی را در خود جای داده است. از این رو، تغییر و اصلاح آن غالباً سخت و مستلزم طی شدن فرایندی پیچیده و طولانی است. از طرفی، قانون اساسی هم مانند هر قانون بشری دیگر، عاری از عیب و نقص نیست و در عین حفظ ثبات این قانون، باید برای رفع نقص‌ها، برطرف کردن ابهامات احتمالی آن و پاسخگویی به نیازهای نوبه‌نوی جامعه چاره‌اندیشی کرد. راهکاری که در اغلب کشورها در جهت حل این مشکل پیش‌بینی شده، استفاده از ابزار «تفسیر» است.

در نظام جمهوری اسلامی ایران، شورای نگهبان که بر طبق قانون اساسی صلاحیت‌ها و وظایف مختلفی برعهده دارد، به‌عنوان مفسر رسمی قانون اساسی معرفی شده است. اصل (۹۸) قانون اساسی در این باره مقرر داشته است: «تفسیر قانون اساسی به‌عهده‌ی شورای نگهبان است که با تصویب سه‌چهارم آنان انجام می‌شود.» در همین راستا، از ابتدای تشکیل شورای نگهبان، به‌طور پیوسته و البته با فراز و نشیب‌هایی، این شورا نظراتی را در تفسیر اصول قانون اساسی ابراز داشته است که به‌عنوان «نظر تفسیری» شناخته

می‌شوند. البته بر طبق مقررات،^۱ تعداد محدودی از مقامات این امکان را دارند که از شورای نگهبان درخواست تفسیر قانون اساسی را داشته باشند.

در کنار این نظرات، پاره‌ای دیگر از نظرات که واجد رأی اکثریت اعضای وقت شورای نگهبان بوده، لیکن اکثریت سه‌چهارم اعضای شورای نگهبان را کسب نکرده‌اند، به «نظر مشورتی» شهرت یافته‌اند که برای راهنمایی در موضوع تفسیر و کمک به نهادهای مختلف ارائه شده‌اند. همچنین شورای نگهبان -به‌ویژه در سال‌های ابتدایی پس از انقلاب اسلامی- به طور ارشادی و در جهت پاسداری از قانون اساسی تذکراتی را به نهادها و شخصیت‌ها داده است و در مقابل، اشخاص حقیقی و حقوقی در موضوعات مربوط به قانون اساسی استعلاماتی را از شورای نگهبان داشته‌اند که شورای نگهبان بر مبنای اصول قانون اساسی، نظراتی را در پاسخ به آنها اعلام کرده است. در راستای اعمال نظارت شرعی فقهای شورای نگهبان (مذکور در اصل (۴) قانون اساسی)، فقهای عضو این شورا نظراتی در خصوص اصول قانون اساسی یا قوانین و مقررات لازم‌الاجراء در کشور از حیث مغایرت یا عدم مغایرت آنها با موازین شرعی ابراز کرده‌اند.

پژوهشکده‌ی شورای نگهبان به‌عنوان بازوی پژوهشی این شورا، با توجه به نقش مهم نهاد شورای نگهبان در امر تفسیر قانون اساسی، کلیه‌ی نظرات تفسیری و مشورتی از اصول قانون اساسی، کلیه‌ی نظرات ابرازی در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی و نیز کلیه‌ی تذکرات شورای نگهبان به نهادها و شخصیت‌ها در ارتباط با اصول قانون اساسی و گزیده‌ای از مهم‌ترین نظرات شرعی فقهای شورای نگهبان که در راستای

۱. مطابق ماده (۱۸) آیین‌نامه داخلی شورای نگهبان مصوب ۱۳۷۹ «تفسیر اصول قانون اساسی با ارجاع مقام معظم رهبری و یا با درخواست رئیس جمهور، رئیس مجلس شورای اسلامی و رئیس قوه قضائیه و یا یکی از اعضای شورای نگهبان صورت می‌گیرد».

اعمال اصل (۴) ارائه شده را در مجموعه‌ی حاضر جمع‌آوری کرده است تا مجموعه‌ی این نظرات به‌نحو مناسبی دست‌یافتنی باشد. بر این اساس، در این مجموعه سعی شده است نظرات مذکور به‌صورت کامل و جامع به مخاطبان ارائه شود.

مجموعه‌ی حاضر ویژگی‌هایی دارد که توجه به آن در استفاده‌ی بهینه از این مجموعه ضروری است:

۱. از ویژگی‌های شاخص این مجموعه، ذکر همه‌ی نظرات شورای نگهبان در خصوص اصول قانون اساسی در مجموعه‌ای واحد است که از این جهت این مجموعه بدیع و نوآورانه محسوب می‌شود و به مخاطب این فرصت را می‌دهد تا همه‌ی این نظرات را به‌صورت یکجا و هم‌زمان در نظر بگیرد و در عین حال، برای پژوهشگران و قانون‌گذاران نیز این امکان را فراهم می‌کند تا بتوانند به‌سهولت این نظرات را در دسترس داشته باشند.

۲. در هنگام درج نظرات شورای نگهبان در این مجموعه، تطبیق متون نظرات با اسناد مکتوب موجود وجهی همت قرار گرفته است تا اثری با بیشترین دقت و اتقان ممکن در اختیار مخاطبان قرار گیرد.

۳. در مجموعه‌ی حاضر، نکاتی از جمله سوابق موضوع که می‌تواند به فهم بیشتر موضوع کمک کند در پانویست بیان شده است.

در خصوص ساختار کتاب نیز باید به این نکته اشاره شود که این مجموعه در دو بخش سازمان‌دهی شده است:

بخش اول، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و **بخش دوم**، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در پرتو نظرات شورای نگهبان. در بخش اول، به‌جهت سهولت دسترسی مخاطبان به متن قانون اساسی، صرفاً متن مقدمه و اصول این قانون بدون هیچ توضیح و تفصیلی به‌صورت یکجا آمده است. در این بخش، متن بازنگری‌شده‌ی اصول قانون اساسی در سال ۱۳۶۸، به عنوان

متن مبنا ذکر شده است و متن سابق اصل‌ها، حسب مورد در پاورقی آمده است. در بخش دوم، تک‌تک اصول قانون اساسی که شورای نگهبان راجع به آنها نظری ابراز داشته است، به صورت مجزا آورده شده و در ذیل آن، الف) کلیه‌ی نظریه‌های تفسیری و مشورتی شورای نگهبان، ب) کلیه‌ی نظرات شورای نگهبان در پاسخ به استعلامات اشخاص حقیقی و حقوقی و ج) کلیه‌ی تذکره‌های ارشادی و قانونی شورا به نهادها و شخصیت‌ها، حسب مورد (در صورت ابراز نظر در خصوص آن موضوع از سوی شورای نگهبان) آمده است. علاوه بر سه موضوع فوق، در ذیل اصل (۴) قانون اساسی، گزیده‌ای از مهم‌ترین نظرات شرعی فقهای شورای نگهبان که در راستای اعمال اصل (۴) قانون اساسی راجع به قوانین و مقررات لازم‌الاجرا در کشور ارائه شده نیز به تفکیک و به ترتیب تقدم تاریخی صدور آنها، ذکر شده است.

گفتنی است در بخش مربوط به ذکر نظرات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان، استفساریه‌هایی که از شورای نگهبان انجام شده ولی به هر دلیل به ارائه‌ی نظریه (اعم از تفسیری و مشورتی) از سوی شورا منجر نشده نیز آمده است. همچنین ملاک دسته‌بندی نظریه‌های شورای نگهبان از جهت تفسیری یا مشورتی بودن آنها در این قسمت، در درجه‌ی نخست، پاسخی است که شورای نگهبان به استفسار انجام‌شده داده است که در عمده‌ی موارد، به ویژه در نظریه‌های دهه‌ی هفتاد به بعد شورای نگهبان، صریحاً تفسیری یا مشورتی بودن آنها در متن نظریه آمده است. در درجه‌ی دوم، این تفکیک بر اساس ملاک ارائه‌شده از سوی قائم‌مقام دبیر وقت شورای نگهبان در سال ۱۳۶۹ است که در پاسخ به استعلام اداره حقوقی دادگستری نسبت به برخی نظریه‌های شورای نگهبان در دهه‌ی شصت بیان شده است. در این اظهار نظر به شماره ۱۱۵۸ مورخ ۱۳۶۹/۱۰/۶ آمده است: «... اصولاً نظریاتی که در ارتباط با قانون اساسی از سوی شورای نگهبان ابراز شده، در صورتی که

تصریح نشده باشد که مشورتی است، طبق اصل ۹۸ قانون اساسی اعلام شده و تفسیری است.»

امید است مخاطبان گرامی با ارائه‌ی نظرات خود در خصوص این مجموعه و سایر مجموعه‌هایی که پژوهشکده‌ی شورای نگهبان در راستای رسالت خود منتشر می‌کند، ما را در عمل به وظایف خود یاری فرمایند.

و من الله التوفیق و علیه التکلان
پژوهشکده شورای نگهبان
تابستان ۱۳۹۶